

О.В. Мельниченко, к.е.н., докторант
Житомирський державний технологічний університет

АУДИТ ДОГОВІРНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Запропоновано механізми проведення аудиту договірної роботи та методологічного забезпечення банків, що організують обіг електронних грошей. Здійснено систематизацію сучасних вимог щодо оформлення договорів з контрагентами, задіяними у обігу електронних грошей: з користувачами (власниками) електронних грошей – публічного договору, з торговцями – договору про надання послуг за операціями з електронними грошима в системі електронних грошей. Запропоновано також напрями вивчення договірної роботи аудитором, яким слід звертати увагу на правильність оформлення таких договорів та відповідність чинному законодавству розрахунків у системі електронних грошей та в банках-емітентах як головних їх учасниках.

Ключові слова: електронні гроші, договір, аудит, користувачі (власники) електронних грошей, торговці.

Вступ. Організація обігу електронних грошей в банках як і будь-який інший проект, реалізацією якого займаються працівники банків, потребує налагодження та нормативного й методологічного його забезпечення. З цією метою в банках розробляються внутрішні нормативні документи, форми договорів, що укладаються із користувачами (власниками) електронних грошей, суб'єктами господарювання, що прийматимуть в оплату електронні гроші, випущені банком тощо. Після підготовки зазначених та інших документів працівниками банків організується робота із залучення клієнтів для укладання з ними договорів та подальшого обслуговування.

Як нами вже зазначалося [1], електронні гроші тим більше стають «грошима» як загальним еквівалентом обміну, чим більше їх користувачів (власників) здійснюють ними розрахунок з одного боку і чим більше продавців, постачальників робіт та послуг приймають їх в оплату. Така робота потребує від банків організації великої договірної роботи й підвищення показників ділової активності, а також підвищеної уваги до правильності та відповідності чинному законодавству положень, викладених у договорах та внутрішніх нормативних документах, що регламентують та регулюють роботу служб із забезпечення функціонування системи електронних грошей з боку банків як головних їхніх учасників. Зважаючи на викладене, саме аудит договірної роботи банків також набуває великої актуальності.

Питанням аудиту, у тому числі й у банках, приділено сьогодні увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, О.В. Васюренко, А.М. Герасимович, Г.М. Давидов, Л.М. Кіндрацька, О.А. Петрик, О.М. Петрук, М.С. Пушкар, В.С. Рудницький, Б.Ф. Усач та інші. У роботах зазначених науковців детально вивчаються фундаментальні основи аудиту, його організації тощо. Однак з часом і розвитком сучасних технологій іншу роль здобувають аудиторі, інші вимоги висуваються до їхньої кваліфікації, тому, ми вважаємо, потребують також уточнень та розвитку підходи до проведення аудиторських перевірок у різних сферах. Питання проведення висококваліфікованого аудиту в банках сьогодні набуває особливого значення, оскільки сучасні різноманітні технології особливо часто застосовуються в банківській сфері. А завдяки науковим економічним досягненням аудиторі зможуть надавати об'єктивні судження щодо предмета перевірки.

Метою цієї статті є обґрунтування доцільності проведення аудиту саме договірної роботи банків, що здійснюють свою діяльність, у тому числі й на ринку електронних грошей, та надання рекомендацій щодо організації та підходів до таких перевірок.

Викладення основного матеріалу. Підготовка та погодження договорів у банку займає особливе місце у його фінансово-господарській діяльності. Не в останню чергу від правильно підготовлених договорів та їх подальшого супроводження залежить ефективне та стабільне функціонування банку. Саме тому аудиторам доцільно приділяти особливу увагу роботі з договорами, оскільки за кожною угодою зосереджені клієнти та контрагенти банку, з якими слід налагоджувати довготривалі відносини та постійно підтримувати їх, оскільки вони є основними джерелами доходів установи.

З метою створення ефективної системи підготовки, погодження (візування), затвердження та збер © О.В. Мельниченко, 2014 і організації роботи з ними у банках доцільно затвердити внутрішні нормативні документи, якими слід керуватися всім структурним підрозділам, задіяним у співпраці з контрагентами.

У такому документі слід обов'язково передбачити типи договорів та особливості роботи з ними. Доцільно увести поняття типового договору – правочину, пов'язаного з операціями банку, умови якого затверджені уповноваженим органом банку (правлінням). Типові договори можуть бути частиною

банківських продуктів або розроблятися разом з ними, а зміни до них без погодження та затвердження органу, що затвердив їх форму, не вносяться.

Такі документи розробляються для підписання їх з достатньо великою кількістю контрагентів (клієнтів). Після затвердження типової форми договору від працівників, задіяних у організації їх підписання із контрагентами, вимагається без додаткового погодження тексту та його умов лише внести окремі реквізити документа, зокрема номери та дати договору, реквізитів сторін, параметрів відповідно до банківського продукту – тих даних, що з'являються під час безпосередньої роботи з підписантами.

Крім того, слід передбачити поняття базового договору (в тому числі про внесення змін та доповнень до діючого) з будь-якого напрямку діяльності банку, проект якого готується юридичним підрозділом, підрозділом-ініціатором або надається контрагентом, з яким банк має намір укласти договір.

Ще однією формою договору, популярною сьогодні й ефективною для роботи з великою кількістю клієнтів для вчинення типових операцій з ними, є публічний договір. Під таким типом договору згідно із чинним законодавством України розуміють договір, в якому одна сторона взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться, у тому числі і щодо банківського обслуговування [6].

Під візуванням договорів зазвичай розуміють письмове підтвердження згоди з умовами договору від уповноважених осіб банку, яке здійснюється шляхом проставлення прізвищ, ініціалів, посад та підписів таких осіб на паперовому носії або шляхом підписання документа в системі електронного документообігу банку за допомогою електронного цифрового підпису.

Порядок та послідовність погодження (візування) типових форм договорів, що підлягають подальшому затвердженню колегіальним органом (правлінням) банку як типові, здійснюється такими особами:

- керівником структурного підрозділу головного офісу банку, який є ініціатором розробки договору;
- заступником голови правління, на якого покладені функції з контролю за здійсненням відповідного напрямку діяльності банку;
- головним бухгалтером банку;
- керівником підрозділу кредитних ризиків, якщо договір пов'язаний з активними операціями банку або керівником підрозділу ризик-контролю, якщо договір не пов'язаний з активними операціями;
- керівником служби внутрішнього аудиту;
- керівником юридичного підрозділу;
- членами правління банку.

Під час проходження процедури погодження (візування) договорів, що укладаються безпосередньо з контрагентами та належать до окремої сфери діяльності банку, до погодження долучаються також інші профільні служби банку. Так, наприклад, за договорами щодо міжбанківських операцій необхідне погодження керівника казначейства банку, операцій з цінними паперами – керівника підрозділу з інвестиційного обслуговування, договори з питань організації безпеки в банку – керівника департаменту безпеки тощо.

Погодження базових договорів передбачає подання ініціатором клопотання юридичному підрозділу банку щодо підготовки проекту договору. Ініціатором також може бути наданий проект договору, отриманий від контрагента, з описом умов та відносин, які необхідно врегулювати в такому договорі, а також із зазначенням власних зауважень до змісту проекту.

Завдання аудиторів під час аналізу процедури візування та підписання договорів згідно із затвердженим внутрішнім нормативним документом полягає у з'ясуванні, чи було дотримано усіх вимог зазначеного вище нормативного документа і чи було здійснено погодження згідно із встановленою процедурою.

Під час підготовки договорів про внесення змін та доповнень до договорів до клопотання, адресованого юридичному підрозділу, додається копія договору (із додатками і додатковими договорами), до якого мають бути підготовлені зміни.

Приймаючи рішення стати учасниками системи електронних грошей банку, на нашу думку, доцільно розробити типову форму договору для усіх партнерів, які здійснюватимуть приймання електронних грошей, емітованих ним. А для користувачів (власників) електронних грошей – публічний договір, після підписання якого клієнт матиме право користуватися електронними грошима, випущеними банком.

Основними положеннями публічного договору щодо використання системи розрахунків з використанням електронних грошей, на які слід звернути увагу аудиторам, є наявність назви та реквізитів емітента та оператора. При цьому емітентом (в Україні) є банк, який здійснює випуск електронних грошей та бере на себе, згідно із законодавством, зобов'язання з їх погашення, а оператором системи електронних грошей є юридична особа, що забезпечує організаційні та технологічні взаємозв'язки та взаємодію в цій системі та здійснює процесинг. Варто також зазначити, що оператором і

емітентом може бути одна і та ж особа, якщо вона володіє достатніми для цього технічними та іншими ресурсами, а також має відповідні права згідно із законодавством.

У публічному договорі слід передбачити наявність таких розділів:

1. Загальні положення. Тут доцільно визначити основні терміни та поняття, що використовуються в договорі, інформацію про те, що оператор та емітент мають виключне право на внесення змін до публічного договору, а також про те, що клієнт погоджується з новою відповідною редакцією договору, якщо він не надішле письмове повідомлення про не погодження ним.

2. Предмет договору. У цьому розділі визначається перелік послуг, які надають оператор та емітент користувачу (власникові) електронних грошей: здійснення розрахунків за товари, роботи чи послуги, переказ електронних грошей між користувачами, обмін та погашення електронних грошей.

3. Порядок укладання договору, в якому слід зазначити алгоритм набуття статусу користувача системи електронних грошей та отримання ним електронного гаманця для здійснення операцій з електронними грошима. Центральним поняттям під час укладання публічного договору є акцепт – повна та безумовна згода клієнта – фізичної особи на укладення публічного договору, відповідно до його умов, без будь-яких виключень та обмежень. Саме з моменту здійснення акцепту (акцептації) договір вважається укладеним і набуває чинності і діє протягом невизначеного строку до моменту його розірвання.

4. Умови використання системи електронних грошей, обов'язки, права та відповідальність сторін. У цій частині публічного договору доцільно передбачити ініціювання випуску електронних грошей, придбання, погашення, розповсюдження та обміну електронних грошей. Крім того, слід передбачити заходи фінансового моніторингу з метою виявлення, запобігання, перешкоджання та протидії шахрайству під час здійснення операцій з електронними грошима, що передбачає використання принципів та засобів, у тому числі й інформаційної безпеки учасників систем електронних грошей. Важливим положенням у цьому розділі публічного договору є інформування користувача (власника) електронних грошей про обмеження щодо використання електронних грошей, визначені законодавством, тобто максимально можливі розміри сум електронних грошей в одному електронному гаманці, а також максимально можлива сума операцій з електронними грошима. Разом з тим, має значення опис умов, за яких оператор чи банк-емітент має право відмовити користувачеві електронних грошей в операції з його електронним гаманцем. Дані умови обмежуються чинним законодавством, зокрема, щодо максимальних сум проведення операцій та у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, технічними умовами, у тому числі пов'язаними з неможливістю ідентифікувати пароль власника електронного гаманця тощо.

5. Конфіденційність та безпека. У цьому розділі набувають конкретного значення аспекти інформаційної безпеки – конфіденційність та спостережність. У публічному договорі, у зазначеному блоці, слід наголосити, що всі операції, підтверджені паролем, який відомий лише користувачу електронних грошей (електронного гаманця), вважаються системою такими, що виконані користувачем особисто, а довести зворотного можливості й потреби немає.

6. Персональні дані. Актуальною на сьогодні вимогою до співпраці банків з контрагентами є виконання положень законодавства про захист персональних даних, зокрема, Директиви 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» та національного законодавства [4; 5]. Акцептуючи публічний договір, користувач (власник) електронних грошей повинен дати свою згоду на включення його персональних даних до бази персональних даних емітента та згоду на зберігання таких даних емітентом, оператором та агентами, а також на їх обробку (в тому числі, збирання, реєстрацію, накопичення, зберігання, адаптування, зміну, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізацію, передачу будь-якій третій особі, знеособлення, видалення, знищення) без будь-яких обмежень, зокрема з метою:

- здійснення операцій, пов'язаних з емісією, використанням та погашенням електронних грошей;
- обслуговуванням електронних гаманців;
- веденням облікових записів користувачів (власників) електронних грошей;
- інших відносин, що вимагають обробки персональних даних та мають на меті реалізацію положень правил системи електронних грошей.

7. Термін дії договору та порядок його розірвання. Тут слід вказати, що публічний договір набуває чинності з моменту акцептації його користувачем (власником) електронних грошей та діє до моменту його розірвання за ініціативою однієї зі сторін: оператора – у випадку порушення користувачем умов договору, а користувача – за його власним бажанням. При цьому такий договір має розриватися в односторонньому порядку, а внесення змін до нього відбувається лише оператором.

8. Інші умови (вирішення спорів, форс-мажор тощо). З питань вирішення спорів між сторонами в договорі варто зазначити про можливість вирішення спорів як шляхом переговорів, так і в судовому порядку, у тому числі у третейському суді. Врегулювання відносин під час виникнення обставин форс-

мажор здійснюється шляхом опису умов, за яких сторони не несуть відповідальності за невиконання зобов'язань за договором, якщо таке невиконання сталося внаслідок дії обставин непереборної сили. При цьому до обставин непереборної сили належать землетрус, пожежа, страйк, військові дії, громадські заворушення, зміни законодавства та інші подібні обставини, що знаходяться поза волею сторін та позбавляють сторони можливості виконувати свої зобов'язання. Варто також зазначити, що період звільнення від відповідальності починається з часу оголошення стороною, для якої склалися форс-мажорні обставини, форс-мажору і закінчується (чи закінчився б), якби сторона, для якої склалися форс-мажорні обставини, вжила заходів, яких вона і справді могла б вжити для виходу з форс-мажору.

Важливою для інтересів банку є умова продовження строку виконання зобов'язань на весь період дії форс-мажорних обставин та ліквідації їх наслідків, що повинні бути підтверджені компетентним державним органом. Можна також внести умови, за яких сторони договору мають право відмовитися від виконання своїх зобов'язань, якщо обставини форс-мажор триватимуть, наприклад понад 6 місяців.

9. Реквізити та адреси оператора та емітента. Ця інформація є обов'язковою для повної ідентифікації оператора та емітента за договором.

Обов'язковим завданням аудиторів є також перевірка розміщення тексту публічного договору на офіційному сайті системи електронних грошей та у інших місцях, доступних для користувачів (власників) електронних грошей та тих, хто має намір ними стати.

Ураховуючи також те, що умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх користувачів згідно із чинним законодавством, аудиторам доцільно перевірити погодження користувачами (власниками) електронних грошей з умовами публічного договору і надання їм послуг в рамках такого договору. При цьому банк не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надати клієнту послуг відповідно до умов, викладених у ньому, про що також аудитор доцільно отримати впевненість.

У договорах про надання послуг за операціями з електронними грошима в системі електронних грошей, якими врегульовуються відносини між емітентом електронних грошей та торговцями доцільно, на нашу думку, передбачити:

- процедуру прийому торговцем електронних грошей в системі електронних грошей як оплату за надані фізичним особам, користувачам (власникам) електронних грошей товари, роботи чи послуги;
- процедуру пред'явлення електронних грошей торговцем до погашення банком-емітентом;
- погашення емітентом електронних грошей торговцю.

У них слід також визначити та врегулювати:

1. Порядок прийому торговцями електронних грошей від користувачів-фізичних осіб в оплату товарів або послуг. Тут доцільно описати механізм прийняття електронних грошей торговцем на відкритий ним у системі електронних грошей електронний гаманець із вказанням його номера чи іншого ідентифікатора, а також надати інформацію про зняття комісійної винагороди з торговця за виконання банком-емітентом операцій з придбання та погашення електронних грошей.

При цьому тарифи на придбання та погашення електронних грошей доцільно вказувати в додатку до договору і приймати окремим рішенням тарифного комітету банку-емітента. Це дозволить уникнути під час зміни розміру тарифів затвердження уповноваженим органом банку нової редакції договору.

2. Порядок та умови пред'явлення електронних грошей до погашення. У цій частині договору регламентується погашення емітентом електронних грошей, пред'явлених торговцем, які обмінюються на безготівкові кошти, перераховані на визначений в договорі рахунок торговця, який є їх користувачем (власником).

3. Права, обов'язки та відповідальність торговця і емітента електронних грошей. У цьому розділі договору визначаються права сторін, до яких належать:

- права торговця на, зокрема, пред'явлення електронних грошей та їх погашення емітентом;
- права емітента, зокрема встановлювати обмеження на суми платежів згідно з нормами чинного законодавства, обмежувати доступ торговця до програмно-технічних комплексів, що забезпечують функціонування системи електронних грошей, у випадку порушення торговцем умов договору, а також право емітента утримувати з торговця суму комісійної винагороди за пред'явлені до погашення електронні гроші.

При цьому визначаються й обов'язки сторін, зокрема:

- обов'язків торговця щодо реалізації товарів та послуг, торгівля якими не заборонена та на реалізацію яких він має відповідні дозволи, розміщення у доступних для користувачів (власників) електронних грошей інформації про можливість оплатити товари або послуги за допомогою електронних грошей відповідної системи, визнання обов'язків клієнтів з оплати товарів або послуг виконаними з моменту зарахування електронних грошей на електронний гаманець торговця, а також дотримання вимог та обмежень щодо здійснення операцій з електронними грошима;

- обов'язків емітента щодо погашення електронних грошей, що пред'явлені до погашення, за винятком комісійної винагороди, що стягується відповідно до умов договору, забезпечення системи

захисту інформації щодо здійснення операцій з електронними грошима на всіх етапах її формування, обробки, передачі та зберігання.

4. Строк дії договору, вирішення спорів, форс-мажор. Положення цього розділу відповідають по суті тим, що викладені у цій статті вище щодо аналогічних положень публічного договору.

5. Інші умови. Тут можна подати загальні відомості про сторони, про їх зобов'язання однієї перед іншою, про кількість примірників договору та мову, якою укладено договір тощо.

6. Реквізити та адреси. Ця інформація є обов'язковою для повної ідентифікації сторін за договором. Проводячи перевірку договірної роботи в банках-емітентах електронних грошей, аудиторам доцільно, ми вважаємо, звертати увагу на:

1. Відповідність укладених договорів їх типовим формам, затвердженим у банку.

2. Положення договору, які регламентують погашення банком-емітентом електронних грошей торговцям виключно у безготівковій формі, оскільки розрахунки між суб'єктами господарювання розрахунки за грошовими зобов'язаннями, що виникають у господарських відносинах, здійснюється пріоритетно в безготівковій формі, а також у готівковій формі з дотриманням обмежень відповідно до законодавства [2, 3].

3. Наявність акта приймання-передачі електронних грошей та відповідність його форми, викладеній в договорі між банком-емітентом та торговцем, а також наявності необхідних реквізитів та відомостей.

4. Відсутність даних про податок на додану вартість у такому акті, оскільки операції з придбання та погашення електронних грошей, як нами вже зазначалося, належать до операцій з розрахунково-касового обслуговування банків та не обкладаються зазначеним податком, тому жодна зі сторін не має права на отримання податкового кредиту і у них не виникає також з цього приводу зобов'язань перед бюджетом.

5. Наявність документів, що підтверджують можливість укладання з торговцем договору, а саме:

5.1. При укладанні договору з фізичною особою-підприємцем:

- копії паспорта громадянина України (сторінки з інформацією);
- копії реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- копії виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців або

свідоцтво, якщо фізична особа була зареєстрована після 01.01.2011 р.;

- копії свідоцтва платника єдиного податку;
- згоди на оброблення персональних даних.

5.2. При укладанні договору з юридичною особою:

– копії належним чином зареєстрованого установчого документа (статуту / засновницького договору / установчого акта / положення);

- копії Виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- копії Витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- копії довідки з відповідного органу статистики про внесення юридичної особи до Єдиного

державного реєстру підприємств та організацій України;

– копії документа, що підтверджує взяття юридичної особи на облік в орган державної податкової служби (форма 4-ОПП), засвідчена органом, що видав документ, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;

– копії документа, що підтверджує реєстрацію юридичної особи у відповідному органі Пенсійного фонду України. Якщо юридична особа була зареєстрована після 01.01.2011 р., то необхідно надавати копію документа, що підтверджує реєстрацію юридичної особи у відповідному органі Пенсійного фонду України як платника єдиного внеску, засвідчена органом, що його видав нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;

– копія страхового свідоцтва, що підтверджує реєстрацію юридичної особи у Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України як платника страхових внесків. Якщо юридична особа була зареєстрована після 01.01.2011 р., то даний документ надавати не потрібно;

– копія рішення компетентного органу управління (наприклад, протокол зборів засновників/учасників/акціонерів відповідно до установчих документів) про призначення керівника підприємства.

Слід при цьому взяти до уваги, що юридичні особи, зареєстровані з 17 грудня 2012 р. в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців не подають копію довідки про внесення юридичної особи до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, копію документа, що підтверджує взяття юридичної особи на облік в органи доходів та зборів, копію документа, що підтверджує взяття юридичної особи на облік в органи Пенсійного фонду України.

6. Наявності рішення тарифного комітету чи іншого уповноваженого органу банку щодо розмірів комісійної винагороди банку за придбання клієнтами та погашення ними електронних грошей тощо.

Висновки. Отже, у цій статті було запропоновано механізми проведення аудиту договірної роботи та методологічного забезпечення банків, що організують обіг електронних грошей. Нами здійснено систематизацію вимог щодо оформлення договорів з контрагентами, задіяними у обігу електронних грошей: користувачами (власниками) електронних грошей – публічного договору, торговцями – договору про надання послуг за операціями з електронними грошима в системі електронних грошей. Запропоновано також напрями вивчення договірної роботи аудиторами, яким слід звертати увагу на правильність оформлення таких договорів та відповідність чинному законодавству розрахунків у системі електронних грошей та в банках-емітентах як головних їх учасників.

Список використаної літератури:

1. Мельниченко О.В. Теоретичні засади електронних грошей / О.В. Мельниченко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 284–290.
2. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 637 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>.
3. Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою Постанова Правління Національного банку України від 06.06.2013 р. № 210 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2357747>.
4. Про захист персональних даних. Закон України № 2297-VI від 01.06.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
5. Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі : Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 15 грудня 1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_243.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

МЕЛЬНИЧЕНКО Олександр Віталійович – кандидат економічних наук, докторант Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- сучасні платіжні засоби;
- економічний аналіз, облік і аудит в банках;
- теоретичні засади електронних грошей та їх використання;
- сучасні підходи до продаж банківських послуг.

Тел.: (067)459-05-27.

E-mail: amelnitschenko@yahoo.de.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2014